

et kun-
enlijke
le ro-
zoo te
gebruik
zwoeren
school,
in de
Christ-
an ook
iet ge-
uk een
gebed
uk, en
Roman-
atuur
lichten,
of Hel-
klundig
Roman
t hoogte
ft door-
volle
atuur
terug-
uit het
ver-
vergeng
Novelle
vaaraan
te zijn,
e groote
het ge-
Lier-
Drama,
Dicht-
wezen
niet wet
k denk-
op zich
is juist
van zelf
at, hoe
chreven
en zijn.
n en in
eds het
ers met
enlijken
n maken
ken bij
n enkel
en valt
in legio
die toch
thkunst
d," zoo
j Godes
er meer
thkunst
n wereld
dichten
e schat-
ikken en
ter van
de ver-
Dicht-
dendicht
aan den
e moet,
zonder
onmid-
s blijft
e gebed
n onder
n een
en dat
oet toe-
erward,
der de
egen op
d moet
e moet
rediker
iet met
atie den
n geval
, en de
ig niets
in God,
nkelijk,
an den
gen bij
eel het
an den
n rouwen
pier en
te voor
n voort,
dat hij
mond
s nooit
n zijn
dift niet
ze ont-
oogen,
gewoon
y gezin
aat als
oor, en

bidt: „Vader, geef ons heden ons dagelijksch brood." Meent ge dat nu, of meent ge het niet? En zoo ge het meent, en aldus Gods zegen inroep en zijn hulpe afsmekt, beknopt ge dan uw vrouw, zoo ze uw spijs vooraf gekookt heeft, en ze op tafel heeft gezet, vlak voor u, eer ge bidt? Zegt ge dan ook: Ik kan niet bidden: *geef ons onze spijs*, als die spijs er al staat? Is het ook dan voor een oprecht gebed eisch, dat er nog niets zij, eer ge bidt, en dat eerst op uw zegen God wonderbaar u uw spijs in huis zende? En zult ge ook dan zeggen: Voor een *leugen schotel* kan ik bidden, maar voor *volle borden* niet?

Natuurlijk is uw antwoord op die vragen *ontkenkend*, want dag aan dag bidt ge om uw spijs, terwijl ge moeder de vrouw van plichtsverzuim beschuldigen zoudt, als ze niet vooraf gezorgd had, en u liet aanzitten aan een lege tafel.

En toch, ook hier is het waar, dat wie gebrek lijdt, vuriger bidt, dan wie overvloed heeft, en dat, als de broodkast leeg is, het gebed: *Geef ons heden ons dagelijksch brood*, een veel dieper zin en veel ernstiger karakter verkrijgt.

Het is een feit, dat welgestelde lieden, die nooit één enkel maal om overvloed van spijs verlegen zaten, maar altoos aan een gevulde tafel gingen aanzitten, dikwijls meer voor den vorm, dan wezenlijk bidden. En een feit ook, dat, omgekeerd, in de povere vertrekken onzer armen, als er bijna niets is om te eten, datselbe gebed soms zoo hartroerend schoon tot God opgaat.

Zult ge nu daarom zeggen, dat een goed en oprecht gebed eischt, dat de tafel leeg zij eer ge bidt, en dat althans vrome lieden altoos aan een ledige tafel moeten gaan aanzitten, om in diepe afhankelijkheid af te wachten, of God de raven van Elia bestellen mocht om hun voedsel te brengen?

En zoo niet, houdt het dan ook wel steek, zoo ge met opzicht tot de predicatie zegt: Om in de kerk het gebed vóór de predicatie in oprechtheid en vurigheid te kunnen bidden, moet de prediker *zonder iets* op den kansel komen, en wachten wat God hem in dat eigen oogenblik geven zal?

Ge gevoelt hier zelf het ongerijmd van. Dat het zich, op zichzelf genomen, zoo denken laat, is volkomen waar, en dat het, ware het zoo, hoog verheven zou wezen, erkennen we voelstoots.

En ook geven we toe, dat God het zou kunnen doen.

Hij heeft Israël veertig jaren gespijzgd met het manna in de woestijn. Hij heeft Elia aan de beek gevoed, met de brokken spijs, die de raven hem brachten. En ook heeft Jezus de duizenden aan Galilea's meer gevoed met enkele brooden en visschen.

En evenzoo heeft Jezus tot zijn jongeren gezegd: Als gij gesteld zult worden voor de Overheden, weet dan niet bezorgd wat ge spreken zult, want ik zal in die ure de woorden in uwen mond leggen.

Aan de macht Gods faalt het dus niet. Ook staat het vast, dat God het zoo gedaan heeft. Maar wat hieruit niet volgt, is, dat God het zoo voor alle personen en voor alle eeuwen verordent heeft.

Integendeel, God heeft Adam bevolen in het zweet zijns aanschijns zelf zijn brood te bereiden. God heeft in zijn verbond met Noach ons bezworen, dat zaaiing en oogst voortaan niet zouden ophouden. En het leven zelf toont, dat niet dan bij uitzondering honger het volk verwoest. Te arbeiden voor zijn gezin is des mans plicht, en plicht der huisvrouw is het, voor haar huis spijs te bereiden. Zóó en niet anders is de gewone ordinarie Gods voor ons menscheelijken leven.

En geheel hetzelfde geldt voor het *geestelijk voedsel*. Ook dat voedsel komt niet rechtstreeks van den Heiligen Geest, maar uit de Heilige Schrift. Die Heilige Schrift is een akker, die met veel studie en zorg bebouwd moet worden. Zal iemand de Schrift prediken, dan moet hij jaren lang vooruit zich daar op voorbereiden; dan moet hij telkens, vóór elke predicatie, die Heilige Schrift opnieuw bestudeeren; dan moet hij het geestelijk verband onderzoeken hebben tusschen die Heilige Schrift en het heilzoekend menschenhart; en dan moet hij, wat taal en gave van spreken betreft, zich door studie en oefening hebben bekwaamd.

Waar die studie ernstig en die voorbereiding degelijk was, is degelijke spijs aan de gemeente geboden en heeft de kerk gebloeid. Daarentegen waar men, gelijk onder de Doopers, deze studie verwierp, en op goed geluk af, zonder voorbereiding sprak, is in korten tijd heel de gemeente verlopen. En zoo al in Engeland enkele Doopersche secten hebben stand gehouden, danken ze dit enkel daaraan, dat ook zij tot de studie zijn teruggekeerd.

Hebben wij ons nu te gedragen, niet naar hetgeen wij ons voorstellen, dat God doen kan, maar naar de ordinantien van zijn heiligen wil, dan volgt hieruit, dat de huisvrouw vooraf voor haar gezin spijs heeft te bereiden, en dat de prediker vooraf zich heeft voor te bereiden voor wat hij brengen zal aan Gods heilige gemeente.

En dan geldt dit als regel, dat de Christen die *laag* staat, goed bidt als de tafel leeg is, en slechts voor den vorm, als de spijs voor hem staat; maar dat het kind van God, dat *dieper* is ingeleid, ook al wacht hem overvloed, toch in dieper afhankelijkheid alle spijs uit Gods hand aanneemt, in zijn oprecht gebed God alleen de eere van zijn werk geeft, en God ernstelijk om Zijn zegen bidt.

En zoo ook is het in de kerk aldus gelegen, dat een gemeente die *laag* staat, den gebeddrang mist, zoo ze weet, dat haar prediker geheel voorbereid op den kansel komt; maar dat een gemeente die *dieper* is ingeleid, even vurig en oprecht

in het gebed voor de predicatie gaat, het al van haar God verwacht, en Hem in alles de eere geeft.

Intusschen, al pr testeeren we op dien grond tegen de valsehe overgeestelijkheid, toch willen we gezinszins geacht worden, deswege het konde lezen van de predicatie in bescherming te nemen.

Lezen hoort op den kansel niet. Het is met den aard van de predicatie in strijd. Niet, alsof het *lezen* op zich zelf verkeerd ware. Houdt iemand een *lezing*, dan leest hij natuurlijk. Dan hoort het *lezen* er bij. En als de man die een *lezing* houdt, vroom is, dan zal hij toch even oprechtelijk zijn God vooraf om Zijn bijstand en Zijn zegen aanroepen.

Het *lezen* is dus niet in strijd met het gebed, maar het is in strijd met den aard der predicatie.

In de hoog-kerkelijke kringen van Engeland volgt men den tegenovergestelden regel. Daar moet de prediker *lezen*. Zoo lezen, dat ieder ziet dat hij leest. Geen vrij woord mag er invloeden. Ook ziet de man nooit op. Zijn oogen zoeken het papier, en nooit één oogenblik de gemeente. Ook is er in zulk een prediker geen actie. Zijn armen liggen rustig naast zijn papier. Hij verroert niet. Hij staat te lezen als een sprekend beeld. Zulk een prediker neemt niet den schijn aan van te spreken uit het hoofd, onderwijl zijn oogen over het papier gluren. Neen, hij wil *lezen*, niets dan *lezen*, en wat hij houdt is dan ook niet een predicatie maar een *lezing*. Soms een zeer fijn gestileerde, hoogst interessante lezing; maar een predicatie is het nooit.

Doel hiervan is, op die wijs, den lezenden prediker slechts tot tolk en orgaan van de kerk te maken. Hij zelf mag niet uitkomen. Door zijn woord spreekt niet hij, maar de kerk. Hij moet schuil gaan en schuil blijven, en de kerk moet spreken door hem. Hij behoef dan ook wat hij leest, niet zelf te hebben opgeschreven. Hij kan even goed een gedrukte predicatie van een ander lezen. Er wordt op die wijs een koud vertoog gehouden, maar bezielde predikatie is er niet, en mag er niet zijn. Het plechtige, het deffige, moet het doen; alle emotie moet uitblijven; geroerd, getroffen worden, mag de Gemeente niet.

Op die wijs nu gaat het wezenlijk karakter van de Predicatie geheel te loor. Een prediker toch moet met zijn gehoor in levend contact komen. Een levend getuigenis moet van hem uitgaan. Hij moet een doel hebben gekozen, en naar dat doel moet hij de Gemeente, als hij Amen zegt, hebben geleid. En dit nu moet en kan alleen bereikt worden, door bezielde, aangrijpende, roerende en meesleepende toespreek.

Dit nu is, als men *leest*, onmogelijk. Wel kan, wie een sterk voorstellings-vermogen bezit, onder het schrijven zich indenken hoe hij spreken zou, als hij vrij uit tot de schare sprak. En is zóó zijn predicatie in schrift gebracht, dan kan hij wel het stuk voor zich houden, om niet af te dwaalen, en zich gedurig de gedachten weer te binnen te brengen. Maar ook al ondersteunt hem zoo wat hij schreef, bij het uitspreken, toch mag de Gemeente geen oogenblik een anderen indruk ontvangen, dan dat de man, die predikt, haar aldus uit zichzelf toespreekt.

Zij moet onder den indruk verkeeren, en blijven, dat ze daar niet nederzit, om een stuk aan te hooren, maar om toegesproken, om vermaand, om getroost, om bezielde te worden. En dit alles gaat door het lezen weg.

Het kwaad schuilt dus volstrekt niet in de voorbereiding. Die voorbereiding mag zelfs zoo volkomen zijn, dat de prediker geen woord spreekt, dat niet vooraf wel doordacht zij. Hoe beter en zorgvuldiger ook deze spijs toebereid is, des te degelijker zal het voedsel zijn.

Maar wat bij de Predicatie nooit mag te loorgaan, is het karakter van *toespraak*; en wie dit vervangt door vertoog of redeneering, gelijk bij de lezing, vergist zich, zoo hij zich nochtans inbeeldt, dat hij gepredikt heeft, en zal nooit in de Gemeente de vrucht vinden, die alleen op *echte* prediking volgen kan.

Reconsien.

Het leven van Charles Haddon Spurgeon, naar beschied, uit zijn Dagboek, Aanteekeningen en Brieven, uitgeg. door zijn weduwe. Vertaald door Elizabeth Freyholdt. Deel II. Rotterdam, D. A. Daamen.

Het tweede deel van dit groote en interessante werk loopt over de jaren 1854-1860. Er is in verhaald van Spurgeons' verlovings, huwelijks en huiselijk leven; van zijn eerste uitgegevene werken; van de oprichting van het *Pastors' college* of opleidingschool voor predikanten; maar hoofdzakelijk maakt uit de beschrijving van zijn reussachtige en rijk gezegende prediking des evangelies. Hoe hij zijn dienstwerk in de New-Parksteerk der Baptisten te Londen aanving; eenerzijds met vreemde groeie, anderzijds met bittere vijandschap bejengd werd; hoe het kerkgebouw spoedig te klein werd; hoe hij toen in „Exeter-Hall" en later in de muziekzaal van de „Surrey Gardens" telkens voor duizenden optrad; hoe hij behalve op talloze plaatsen in Engeland, ook in Schotland, Ierland en op het continent het evangelie predikte; in kerken, openbare gebouwen en in de open lucht; twee- a driemaal elken dag, uitgenomen des Zaterdags; hoe hij menigmaal tot a 12,000 menschen onder zijn geoor had; hoe zijne leerredenen bij tienduizentallen gedrukt en door heel de wereld verspreid werden, en hoe er door dezen arbeid groote scharen van menschen voor Christus gewonnen werden.

Met het verhaal van de voorbereidingen voor den bouw van „de Tabernacle" wordt dat *tweede deel* besloten.

Indien ooit een auteur onder de bekoring van den held, dien hij tekenende, gekomen is, dan is dit zeker wel mevrouw Spurgeon geweest.

Soms zou men haast gaan denken, dat het niet de levensbeschrijving van een arm zondaar is.

Het verhaal is boeiend, ook omdat het doorweven is met vele interessante voorvallen, waarvan het leven van dezen dienstknecht van Christus zoo rijk geweest is.

Schoone illustraties versieren ook dit *tweede deel*, en de uitgever heeft alles gedaan, om aan dit belangrijke werk een daarbij passend gewaad te geven.

Ik blijf het dus met warmte aanbevelen, al zou ik niet in elk opzicht geacht willen worden een lodenraan er van te zijn.

Mijne bezwaren, reeds bij de verschijning van het eerste deel te berde gebracht, blijven van volle kracht.

Ofschoon Spurgeon zegt: „naar de ordening van Johannes Calvin zelve, ben ik een waar Calvinist," en ook wij dankbaar erkennen, dat hij in de stukken van uitverkiezing, geloof en bekeering, de beginselen van het Calvinisme heeft voorgestaan, toch was en bleef hij Baptist en van den kinderdoop een felle tegenstander, en dit stond niet op zich zelf, maar hing met heel zijn opvatting der waarheid samen. Zijne prediking was m. i. te uitsluitend gericht op de bekeering des zondars. In dit opzicht was hij methodisch getint; degelijke uitlegging en toepassing der Heilige Schrift op het veelzijdig leven, naar eisch van het verbond der genade, wordt in zijne leerredenen al te zeer gemist.

Ook kan ik mij goed voorstellen, dat er onder de Calvinisten niet weinigen zijn, die meenen, dat in deze levensbeschrijving de mensch, al is het dan de door God rijk begaafde en begenadigde mensch, maar al te veel op den voorgrond staat.

Niettemin, Spurgeon is een groot man en een buitengewoon gezegend arbeider in Gods koninkrijk geweest.

Groot was zijn geloof; vurig zijne liefde tot Christus; ondoofbaar zijn ijver; zeldzaam groot de vrucht die hij op zijn prediking gezien heeft. De lezing dezer biografie zal ongetwijfeld velen ten zegen kunnen zijn, en daarom zij den uitgever een ruim debiet toegewenscht.

Wijminga.

Uit de Pers.

In *Hollands Kerkblad* vinden we het slot van een reeks artikelen, ingezonden uit Batavia, onder den titel van *Krakelheijd*.

Het slot-artikel is vijf volle kolommen lang, alsof we te lang om het geheel over te nemen. Daarom slechts uittreksels.

Dit slotartikel tekent een droomenden Jan, die gezichten heeft over de ellende waarin onze Zending op Java zal vervallen, zoo de op dat eiland verspreide Christenen niet aanstands onder normaal kerkeraadtoezicht worden geplaatst.

Na wakker te zijn geworden, slaapt Jan weer in en droomt:

Weer is hij op den top van dien berg. Maar nu zoo anders. Wat is er veranderd! Dat donker-groen schijnt verkleurd, dat fluweel der sawah's is flets, dat water lijkt rood, de zon, de hemel, alles alles schijnt anders. Achter hem donkere wolken. Een bliksemflits wipet door de lucht en de donder ratelt: „Wat naar Indië gaat, gaat verloren." Jan richt zijn oog op Batavia en droomt van Batavia's kerk. Maar hoe vreemd is het daar. Er wordt gepreekt, de vergaderingen worden er gehouden, maar er is geen groei. Een nachthutje in een komkommerhof. Een lief gezellig kringetje onder mekaar, maar kerk? Het lijkt er niet naar. Er is in de laatste jaren geen enkele vereniging, of school, of zoo iets bijgekomen. Uit Holland kwam het wachtwoord: de tering naar de nering zeten. En daar het pauperisme in Indië volkomen als bladen erg w's toegenomen, deed dit zich ook in de kerk gevoelen. Het was er treurig. Een eenzame wachtpost. Er was nu eenmaal geen verband tusschen 1 geen van de Geref kerken uitging. Ieder zocht naar eigen grootheid. Alleen was men er reer snel bij, als men zich meende tekort gedaan.

De toestand was nu echter heel kritiek. De steun uit Holland nu mischienen weldra ophouden. Er was een hoog geschil gerezen met den eeraar den kerkeraad van Amsterdam. Enige jaren geleden der kerk waren naar Java vertrokken om behulpzaam te zijn in het Petronella hospitaal.

Jan zag weer de Indische jonge dames in zijn droom, maar nu zoo heel anders. Geen bloes, geen lak kwam er op zijn gelaat.

Nu had de kerkeraad van Amsterdam, wyl ze werkzaam waren op zijn terrein, hare attestaties opgevraagd en de kerkeraad te Batavia had geweigerd ze naar Amsterdam toe te zenden. Voel was er over geschreeven. Gevoelen beiden partijen geeft toe en eindelijk kwam het reover, dat de Amsterdamse kerkeraad besloot een afgevaardigde te zenden om te gaan halen, met volmacht van de Tien Heeren om indien de kerkeraad niet toegaaf allen steun uit Holland te ontzeggen. Ze tusschen dit wel voor de eerstvolgende Synode te kunnen verantwoorden. De afgevaardigde kwam op Java aan en zocht eerst bij de autoriteiten steun om dien kerkeraad wat te imponeren. Waar hij echter ook kwam en wat hij ook beweerde, de autoriteiten hielden er zich buiten. Het enige wat hij gedaan kreeg was, dat wanneer hij zich ter pastorie zou begeven om officieel de overgave der attestaten te eischen, hij op een geleide van een tiental geelvinken kon rekenen. Eindelijk had dit plaats. Die Hollandsche afgevaardigde was met de Indische toevindende weinig bekend. Hij wist b.v. niet dat niemand hier een hoogen heer draagt. Hij verscheen in een lange bewaarde jas, Hollandsche goet, met minstens tweemaal zoo dik en tweemaal zoo lang als hier gedragen worden. een hooge kachelop op en daarachter tien geelvinken. De inlanders en Chineseen keken hunne oogen uit.

Of het imponerde! Aan de pastorie gekomen, scharden de geelvinken zich in een halven cirkel. De dominee ontvingt hem. In een zeer eeffige rede eischt hij de attestatie der jonge dames op. Nauwelijks echter had hij uitgeproken, of daar houden een vijftal sados voor de pastorie stil. Een tiental jongedames stappen uit, treden op dominee toe en zeggen: „Wel dominee, dacht ge, dat we U in den steek zouden laten? We hebben allen tegelijk onze betrekking opgezegd." De dominee wees haar, dat ze wat bedaard moesten zijn. Nu scharen ze zich vanzelf achter hun predikant in een halven cirkel, juist tegenover de geelvinken, en de dominee zegt deffig: „Het is te betreuren dat de zwaarte kerkeraad van Amsterdam grootelijks abus heeft. Er zijn geen leden van de kerk van Batavia meer in Java. De afgevaardigde droop met zijn geelvinken voorgoed af. Dat er daarna nog heel wat gepraat en gelachen werd in de pastorie is te begrijpen. De dominee was echter niet gerust. Hij begreep, dat deze jongedameszaken zoo gewonnen worden. En jawel, na twee maanden kwam het bericht, dat alle steun uit Holland had ophgehouden. Binnen drie maanden werd kerk en pastorie voor een luttel som aan de apostolischen verkocht. In de kampong werd een bamboelood voor kerk ingericht en een bamboehuis voor den dominee gehuurd. Het weinige dat de gemeente kon opbrengen, was zijn tractement. Hoe hij er van komen moest wist hij niet, maar menschen die van hetzelfde moesten leven, liepen in de beoefening der uitsluitingskunst. De geelvinken bleven echter niet uit. De in Europa geboren kerkeraad van Amsterdam was van Amsterdam grootelijks abus heeft. Er zijn geen leden van de kerk van Batavia meer in Java. De afgevaardigde droop met zijn geelvinken voorgoed af. Dat er daarna nog heel wat gepraat en gelachen werd in de pastorie is te begrijpen. De dominee was echter niet gerust. Hij begreep, dat deze jongedameszaken zoo gewonnen worden. En jawel, na twee maanden kwam het bericht, dat alle steun uit Holland had ophgehouden. Binnen drie maanden werd kerk en pastorie voor een luttel som aan de apostolischen verkocht. In de kampong werd een bamboelood voor kerk ingericht en een bamboehuis voor den dominee gehuurd. Het weinige dat de gemeente kon opbrengen, was zijn tractement. Hoe hij er van komen moest wist hij niet, maar menschen die van hetzelfde moesten leven, liepen in de beoefening der uitsluitingskunst. De geelvinken bleven echter niet uit. De in Europa geboren kerkeraad van Amsterdam was van Amsterdam grootelijks abus heeft. Er zijn geen leden van de kerk van Batavia meer in Java. De afgevaardigde droop met zijn geelvinken voorgoed af. Dat er daarna nog heel wat gepraat en gelachen werd in de pastorie is te begrijpen. De dominee was echter niet gerust. Hij begreep, dat deze jongedameszaken zoo gewonnen worden. En jawel, na twee maanden kwam het bericht, dat alle steun uit Holland had ophgehouden. Binnen drie maanden werd kerk en pastorie voor een luttel som aan de apostolischen verkocht. In de kampong werd een bamboelood voor kerk ingericht en een bamboehuis voor den dominee gehuurd. Het weinige dat de gemeente kon opbrengen, was zijn tractement. Hoe hij er van komen moest wist hij niet, maar menschen die van hetzelfde moesten leven, liepen in de beoefening der uitsluitingskunst. De geelvinken bleven echter niet uit. De in Europa geboren kerkeraad van Amsterdam was van Amsterdam grootelijks abus heeft. Er zijn geen leden van de kerk van Batavia meer in Java. De afgevaardigde droop met zijn geelvinken voorgoed af. Dat er daarna nog heel wat gepraat en gelachen werd in de pastorie is te begrijpen. De dominee was echter niet gerust. Hij begreep, dat deze jongedameszaken zoo gewonnen worden. En jawel, na twee maanden kwam het bericht, dat alle steun uit Holland had ophgehouden. Binnen drie maanden werd kerk en pastorie voor een luttel som aan de apostolischen verkocht. In de kampong werd een bamboelood voor kerk ingericht en een bamboehuis voor den dominee gehuurd. Het weinige dat de gemeente kon opbrengen, was zijn tractement. Hoe hij er van komen moest wist hij niet, maar menschen die van hetzelfde moesten leven, liepen in de beoefening der uitsluitingskunst. De geelvinken bleven echter niet uit. De in Europa geboren kerkeraad van Amsterdam was van Amsterdam grootelijks abus heeft. Er zijn geen leden van de kerk van Batavia meer in Java. De afgevaardigde droop met zijn geelvinken voorgoed af. Dat er daarna nog heel wat gepraat en gelachen werd in de pastorie is te begrijpen. De dominee was echter niet gerust. Hij begreep, dat deze jongedameszaken zoo gewonnen worden. En jawel, na twee maanden kwam het bericht, dat alle steun uit Holland had ophgehouden. Binnen drie maanden werd kerk en pastorie voor een luttel som aan de apostolischen verkocht. In de kampong werd een bamboelood voor kerk ingericht en een bamboehuis voor den dominee gehuurd. Het weinige dat de gemeente kon opbrengen, was zijn tractement. Hoe hij er van komen moest wist hij niet, maar menschen die van hetzelfde moesten leven, liepen in de beoefening der uitsluitingskunst. De geelvinken bleven echter niet uit. De in Europa geboren kerkeraad van Amsterdam was van Amsterdam grootelijks abus heeft. Er zijn geen leden van de kerk van Batavia meer in Java. De afgevaardigde droop met zijn geelvinken voorgoed af. Dat er daarna nog heel wat gepraat en gelachen werd in de pastorie is te begrijpen. De dominee was echter niet gerust. Hij begreep, dat deze jongedameszaken zoo gewonnen worden. En jawel, na twee maanden kwam het bericht, dat alle steun uit Holland had ophgehouden. Binnen drie maanden werd kerk en pastorie voor een luttel som aan de apostolischen verkocht. In de kampong werd een bamboelood voor kerk ingericht en een bamboehuis voor den dominee gehuurd. Het weinige dat de gemeente kon opbrengen, was zijn tractement. Hoe hij er van komen moest wist hij niet, maar menschen die van hetzelfde moesten leven, liepen in de beoefening der uitsluitingskunst. De geelvinken bleven echter niet uit. De in Europa geboren kerkeraad van Amsterdam was van Amsterdam grootelijks abus heeft. Er zijn geen leden van de kerk van Batavia meer in Java. De afgevaardigde droop met zijn geelvinken voorgoed af. Dat er daarna nog heel wat gepraat en gelachen werd in de pastorie is te begrijpen. De dominee was echter niet gerust. Hij begreep, dat deze jongedameszaken zoo gewonnen worden. En jawel, na twee maanden kwam het bericht, dat alle steun uit Holland had ophgehouden. Binnen drie maanden werd kerk en pastorie voor een luttel som aan de apostolischen verkocht. In de kampong werd een bamboelood voor kerk ingericht en een bamboehuis voor den dominee gehuurd. Het weinige dat de gemeente kon opbrengen, was zijn tractement. Hoe hij er van komen moest wist hij niet, maar menschen die van hetzelfde moesten leven, liepen in de beoefening der uitsluitingskunst. De geelvinken bleven echter niet uit. De in Europa geboren kerkeraad van Amsterdam was van Amsterdam grootelijks abus heeft. Er zijn geen leden van de kerk van Batavia meer in Java. De afgevaardigde droop met zijn geelvinken voorgoed af. Dat er daarna nog heel wat gepraat en gelachen werd in de pastorie is te begrijpen. De dominee was echter niet gerust. Hij begreep, dat deze jongedameszaken zoo gewonnen worden. En jawel, na twee maanden kwam het bericht, dat alle steun uit Holland had ophgehouden. Binnen drie maanden werd kerk en pastorie voor een luttel som aan de apostolischen verkocht. In de kampong werd een bamboelood voor kerk ingericht en een bamboehuis voor den dominee gehuurd. Het weinige dat de gemeente kon opbrengen, was zijn tractement. Hoe hij er van komen moest wist hij niet, maar menschen die van hetzelfde moesten leven, liepen in de beoefening der uitsluitingskunst. De geelvinken bleven echter niet uit. De in Europa geboren kerkeraad van Amsterdam was van Amsterdam grootelijks abus heeft. Er zijn geen leden van de kerk van Batavia meer in Java. De afgevaardigde droop met zijn geelvinken voorgoed af. Dat er daarna nog heel wat gepraat en gelachen werd in de pastorie is te begrijpen. De dominee was echter niet gerust. Hij begreep, dat deze jongedameszaken zoo gewonnen worden. En jawel, na twee maanden kwam het bericht, dat alle steun uit Holland had ophgehouden. Binnen drie maanden werd kerk en pastorie voor een luttel som aan de apostolischen verkocht. In de kampong werd een bamboelood voor kerk ingericht en een bamboehuis voor den dominee gehuurd. Het weinige dat de gemeente kon opbrengen, was zijn tractement. Hoe hij er van komen moest wist hij niet, maar menschen die van hetzelfde moesten leven, liepen in de beoefening der uitsluitingskunst. De geelvinken bleven echter niet uit. De in Europa geboren kerkeraad van Amsterdam was van Amsterdam grootelijks abus heeft. Er zijn geen leden van de kerk van Batavia meer in Java. De afgevaardigde droop met zijn geelvinken voorgoed af. Dat er daarna nog heel wat gepraat en gelachen werd in de pastorie is te begrijpen. De dominee was echter niet gerust. Hij begreep, dat deze jongedameszaken zoo gewonnen worden. En jawel, na twee maanden kwam het bericht, dat alle steun uit Holland had ophgehouden. Binnen drie maanden werd kerk en pastorie voor een luttel som aan de apostolischen verkocht. In de kampong werd een bamboelood voor kerk ingericht en een bamboehuis voor den dominee gehuurd. Het weinige dat de gemeente kon opbrengen, was zijn tractement. Hoe hij er van komen moest wist hij niet, maar menschen die van hetzelfde moesten leven, liepen in de beoefening der uitsluitingskunst. De geelvinken bleven echter niet uit. De in Europa geboren kerkeraad van Amsterdam was van Amsterdam grootelijks abus heeft. Er zijn geen leden van de kerk van Batavia meer in Java. De afgevaardigde droop met zijn geelvinken voorgoed af. Dat er daarna nog heel wat gepraat en gelachen werd in de pastorie is te begrijpen. De dominee was echter niet gerust. Hij begreep, dat deze jongedameszaken zoo gewonnen worden. En jawel, na twee maanden kwam het bericht, dat alle steun uit Holland had ophgehouden. Binnen drie maanden werd kerk en pastorie voor een luttel som aan de apostolischen verkocht. In de kampong werd een bamboelood voor kerk ingericht en een bamboehuis voor den dominee gehuurd. Het weinige dat de gemeente kon opbrengen, was zijn tractement. Hoe hij er van komen moest wist hij niet, maar menschen die van hetzelfde moesten leven, liepen in de beoefening der uitsluitingskunst. De geelvinken bleven echter niet uit. De in Europa geboren kerkeraad van Amsterdam was van Amsterdam grootelijks abus heeft. Er zijn geen leden van de kerk van Batavia meer in Java. De afgevaardigde droop met zijn geelvinken voorgoed af. Dat er daarna nog heel wat gepraat en gelachen werd in de pastorie is te begrijpen. De dominee was echter niet gerust. Hij begreep, dat deze jongedameszaken zoo gewonnen worden. En jawel, na twee maanden kwam het bericht, dat alle steun uit Holland had ophgehouden. Binnen drie maanden werd kerk en pastorie voor een luttel som aan de apostolischen verkocht. In de kampong werd een bamboelood voor kerk ingericht en een bamboehuis voor den dominee gehuurd. Het weinige dat de gemeente kon opbrengen, was zijn tractement. Hoe hij er van komen moest wist hij niet, maar menschen die van hetzelfde moesten leven, liepen in de beoefening der uitsluitingskunst. De geelvinken bleven echter niet uit. De in Europa geboren kerkeraad van Amsterdam was van Amsterdam grootelijks abus heeft. Er zijn geen leden van de kerk van Batavia meer in Java. De afgevaardigde droop met zijn geelvinken voorgoed af. Dat er daarna nog heel wat gepraat en gelachen werd in de pastorie is te begrijpen. De dominee was echter niet gerust. Hij begreep, dat deze jongedameszaken zoo gewonnen worden. En jawel, na twee maanden kwam het bericht, dat alle steun uit Holland had ophgehouden. Binnen drie maanden werd kerk en pastorie voor een luttel som aan de apostolischen verkocht. In de kampong werd een bamboelood voor kerk ingericht en een bamboehuis voor den dominee gehuurd. Het weinige dat de gemeente kon opbrengen, was zijn tractement. Hoe hij er van komen moest wist hij niet, maar menschen die van hetzelfde moesten leven, liepen in de beoefening der uitsluitingskunst. De geelvinken bleven echter niet uit. De in Europa geboren kerkeraad van Amsterdam was van Amsterdam grootelijks abus heeft. Er zijn geen leden van de kerk van Batavia meer in Java. De afgevaardigde droop met zijn geelvinken voorgoed af. Dat er daarna nog heel wat gepraat en gelachen werd in de pastorie is te begrijpen. De dominee was echter niet gerust. Hij begreep, dat deze jongedameszaken zoo gewonnen worden. En jawel, na twee maanden kwam het bericht, dat alle steun uit Holland had ophgehouden. Binnen drie maanden werd kerk en pastorie voor een luttel som aan de apostolischen verkocht. In de kampong werd een bamboelood voor kerk ingericht en een bamboehuis voor den dominee gehuurd. Het weinige dat de gemeente kon opbrengen, was zijn tractement. Hoe hij er van komen moest wist hij niet, maar menschen die van hetzelfde moesten leven, liepen in de beoefening der uitsluitingskunst. De geelvinken bleven echter niet uit. De in Europa geboren kerkeraad van Amsterdam was van Amsterdam grootelijks abus heeft. Er zijn geen leden van de kerk van Batavia meer in Java. De afgevaardigde droop met zijn geelvinken voorgoed af. Dat er daarna nog heel wat gepraat en gelachen werd in de pastorie is te begrijpen. De dominee was echter niet gerust. Hij begreep, dat deze jongedameszaken zoo gewonnen worden. En jawel, na twee maanden kwam het bericht, dat alle steun uit Holland had ophgehouden. Binnen drie maanden werd kerk en pastorie voor een luttel som aan de apostolischen verkocht. In de kampong werd een bamboelood voor kerk ingericht en een bamboehuis voor den dominee gehuurd. Het weinige dat de gemeente kon opbrengen, was zijn tractement. Hoe hij er van komen moest wist hij niet, maar menschen die van hetzelfde moesten leven, liepen in de beoefening der uitsluitingskunst. De geelvinken bleven echter niet uit. De in Europa geboren kerkeraad van Amsterdam was van Amsterdam grootelijks abus heeft. Er zijn geen leden van de kerk van Batavia meer in Java. De afgevaardigde droop met zijn geelvinken voorgoed af. Dat er daarna nog heel wat gepraat en gelachen werd in de pastorie is te begrijpen. De dominee was echter niet gerust. Hij begreep, dat deze jongedameszaken zoo gewonnen worden. En jawel, na twee maanden kwam het bericht, dat alle steun uit Holland had ophgehouden. Binnen drie maanden werd kerk en pastorie voor een luttel som aan de apostolischen verkocht. In de kampong werd een bamboelood voor kerk ingericht en een bamboehuis voor den dominee gehuurd. Het weinige dat de gemeente kon opbrengen, was zijn tractement. Hoe hij er van komen moest wist hij niet, maar menschen die van hetzelfde moesten leven, liepen in de beoefening der uitsluitingskunst. De geelvinken bleven echter niet uit. De in Europa geboren kerkeraad van Amsterdam was van Amsterdam grootelijks abus heeft. Er zijn geen leden van de kerk van Batavia meer in Java. De afgevaardigde droop met zijn geelvinken voorgoed af. Dat er daarna nog heel wat gepraat en gelachen werd in de pastorie is te begrijpen. De dominee was echter niet gerust. Hij begreep, dat deze jongedameszaken zoo gewonnen worden. En jawel, na twee maanden kwam het bericht, dat alle steun uit Holland had ophgehouden. Binnen drie maanden werd kerk en pastorie voor een luttel som aan de apostolischen verkocht. In de kampong werd een bamboelood voor kerk ingericht en een bamboehuis voor den dominee gehuurd. Het weinige dat de gemeente kon opbrengen, was zijn tractement. Hoe hij er van komen moest wist hij niet, maar menschen die van hetzelfde moesten leven, liepen in de beoefening der uitsluitingskunst. De geelvinken bleven echter niet uit. De in Europa geboren kerkeraad van Amsterdam was van Amsterdam grootelijks abus heeft. Er zijn geen leden van de kerk van Batavia meer in Java. De afgevaardigde droop met zijn geelvinken voorgoed af. Dat er daarna nog heel wat gepraat en gelachen werd in de pastorie is te begrijpen. De dominee was echter niet gerust. Hij begreep, dat deze jongedameszaken zoo gewonnen worden. En jawel, na twee maanden kwam het bericht, dat alle steun uit Holland had ophgehouden. Binnen drie maanden werd kerk en pastorie voor een luttel som aan de apostolischen verkocht. In de kampong werd een bamboelood voor kerk ingericht en een bamboehuis voor den dominee gehuurd. Het weinige dat de gemeente kon opbrengen, was zijn tractement. Hoe hij er van komen moest wist hij niet, maar menschen die van hetzelfde moesten leven, liepen in de beoefening der uitsluitingskunst. De geelvinken bleven echter niet uit. De in Europa geboren kerkeraad van Amsterdam was van Amsterdam grootelijks abus heeft. Er zijn geen leden van de kerk van Batavia meer in Java. De afgevaardigde droop met zijn geelvinken voorgoed af. Dat er daarna nog heel wat gepraat en gelachen werd in de pastorie is te begrijpen. De dominee was echter niet gerust. Hij begreep, dat deze jongedameszaken zoo gewonnen worden. En jawel, na twee maanden kwam het bericht, dat alle steun uit Holland had ophgehouden. Binnen drie maanden werd kerk en pastorie voor een luttel som aan de apostolischen verkocht. In de kampong werd een bamboelood voor kerk ingericht en een bamboehuis voor den dominee gehuurd. Het weinige dat de gemeente kon opbrengen, was zijn tractement. Hoe hij er van komen moest wist hij niet, maar menschen die van hetzelfde moesten leven, liepen in de beoefening der uitsluitingskunst. De geelvinken bleven echter niet uit. De in Europa geboren kerkeraad van Amsterdam was van Amsterdam grootelijks abus heeft. Er zijn geen leden van de kerk van Batavia meer in Java. De afgevaardigde droop met zijn geelvinken voorgoed af. Dat er daarna nog heel wat gepraat en gelachen werd in de pastorie is te begrijpen. De dominee was echter niet gerust. Hij begreep, dat deze jongedameszaken zoo gewonnen worden. En jawel, na twee maanden kwam het bericht, dat alle steun uit Holland had ophgehouden. Binnen drie maanden werd kerk en pastorie voor een luttel som aan de apostolischen verkocht. In de kampong werd een bamboelood voor kerk ingericht en een bamboehuis voor den dominee gehuurd. Het weinige dat de gemeente kon opbrengen, was zijn tractement. Hoe hij er van komen moest wist hij niet, maar menschen die van hetzelfde moesten leven, liepen in de beoefening der uitsluitingskunst. De geelvinken bleven echter niet uit. De in Europa geboren kerkeraad van Amsterdam was van Amsterdam grootelijks abus heeft. Er zijn geen leden van de kerk van Batavia meer in Java. De afgevaardigde droop met zijn geelvinken voorgoed af. Dat er daarna nog heel wat gepraat en gelachen werd in de pastorie is te begrijpen. De dominee was echter niet gerust. Hij begreep, dat deze jongedameszaken zoo gewonnen worden. En jawel, na twee maanden kwam het bericht, dat alle steun uit Holland had ophgehouden. Binnen drie maanden werd kerk en pastorie voor een luttel som aan de apostolischen verkocht. In de kampong werd een bamboelood voor kerk ingericht en een bamboehuis voor den dominee gehuurd. Het weinige dat de gemeente kon opbrengen, was zijn tractement. Hoe hij er van komen moest wist hij niet, maar menschen die van hetzelfde moesten leven, liepen in de beoefening der uitsluitingskunst. De geelvinken bleven echter niet uit. De in Europa geboren kerkeraad van Amsterdam was van Amsterdam grootelijks abus heeft. Er zijn geen leden van de kerk van Batavia meer in Java. De afgevaardigde droop met zijn geelvinken voorgoed af. Dat er daarna nog heel wat gepraat en gelachen werd in de pastorie is te begrijpen. De dominee was echter niet gerust. Hij begreep, dat deze jongedameszaken zoo gewonnen worden. En jawel, na twee maanden kwam het bericht, dat alle steun uit Holland had ophgehouden. Binnen drie maanden werd kerk en pastorie voor een luttel som aan de apostolischen verkocht. In de kampong werd een bamboelood voor kerk ingericht en een bamboehuis voor den dominee gehuurd. Het weinige dat de gemeente kon opbrengen, was zijn tractement. Hoe hij er van komen moest wist hij niet, maar menschen die van hetzelfde moesten leven, liepen in de beoefening der uitsluitingskunst. De geelvinken bleven echter niet uit. De in Europa geboren kerkeraad van Amsterdam was van Amsterdam grootelijks abus heeft. Er zijn geen leden van de kerk van Batavia meer in Java. De afgevaardigde droop met zijn geelvinken voorgoed af. Dat er daarna nog heel wat gepraat en gelachen werd in de pastorie is te begrijpen. De dominee was echter niet gerust. Hij begreep, dat deze jongedameszaken zoo gewonnen worden. En jawel, na twee maanden kwam het bericht, dat alle steun uit Holland had ophgehouden. Binnen drie maanden werd kerk en pastorie voor een luttel som aan de apostolischen verkocht. In de kampong werd een bamboelood voor kerk ingericht en een bamboehuis voor den dominee gehuurd. Het weinige dat de gemeente kon opbrengen, was zijn tractement. Hoe hij er van komen moest wist hij niet, maar menschen die van hetzelfde moesten leven, liepen in de beoefening der uitsluitingskunst. De geelvinken bleven echter niet uit. De in Europa geboren kerkeraad van Amsterdam was van Amsterdam grootelijks abus heeft. Er zijn geen leden van de kerk van Batavia meer in Java. De afgevaardigde droop met zijn geelvinken voorgoed af. Dat er daarna nog heel wat gepraat en gelachen werd in de pastorie is te begrijpen. De dominee was echter niet gerust. Hij begreep, dat deze jongedameszaken zoo gewonnen worden. En jawel, na twee maanden kwam het bericht, dat alle steun uit Holland had ophgehouden. Binnen drie maanden werd kerk en pastorie voor een luttel som aan de apostolischen verkocht. In de kampong werd een bamboelood voor kerk ingericht en een bamboehuis voor den dominee gehuurd. Het weinige dat de gemeente kon opbrengen, was zijn tractement. Hoe hij er van komen moest wist hij niet, maar menschen die van hetzelfde moesten leven, liepen in de beoefening der uitsluitingskunst. De geelvinken bleven echter niet uit. De in Europa geboren kerkeraad van Amsterdam was van Amsterdam grootelijks abus heeft. Er zijn geen leden van de kerk van Batavia meer in Java. De afgevaardigde droop met zijn geelvinken voorgoed af. Dat er daarna nog heel wat gepraat en gelachen werd in de pastorie is te begrijpen. De dominee was echter niet gerust. Hij begreep, dat deze jongedameszaken zoo gewonnen worden. En jawel, na twee maanden kwam het bericht, dat alle steun uit Holland had ophgehouden. Binnen drie maanden werd kerk en pastorie voor een luttel som aan de apostolischen verkocht. In de kampong werd een bamboelood voor kerk ingericht en een bamboehuis voor den dominee gehuurd. Het weinige dat de gemeente kon opbrengen, was zijn tractement. Hoe hij er van komen moest wist hij niet, maar menschen die van hetzelfde moesten leven, liepen in de beoefening der uitsluitingskunst. De geelvinken bleven echter niet uit. De in Europa geboren kerkeraad van Amsterdam was van Amsterdam grootelijks abus heeft. Er zijn geen leden van de kerk van Batavia meer in Java. De afgevaardigde droop met zijn geelvinken voorgoed af. Dat er daarna nog heel wat gepraat en gelachen werd in de pastorie is te begrijpen. De dominee was echter niet gerust. Hij begreep, dat deze jongedameszaken zoo gewonnen worden. En jawel, na twee maanden kwam het bericht, dat alle steun uit Holland had ophgehouden. Binnen drie maanden werd kerk en pastorie voor een luttel som aan de apostolischen verkocht. In de kampong werd een bamboelood voor kerk ingericht en een bamboehuis voor den dominee gehuurd. Het weinige dat de gemeente kon opbrengen, was zijn tractement. Hoe hij er van komen moest wist hij niet, maar menschen die van hetzelfde moesten leven, liepen in de beoefening der uitsluitingskunst. De geelvinken bleven echter niet uit. De in Europa geboren kerkeraad van Amsterdam was van Amsterdam grootelijks abus heeft. Er zijn geen leden van de kerk van Batavia meer in Java. De afgevaardigde droop met zijn geelvinken voorgoed af. Dat er daarna nog heel wat gepraat en gelachen werd in de pastorie is te begrijpen. De dominee was echter niet gerust. Hij begreep, dat deze jongedameszaken zoo gewonnen worden. En jawel, na twee maanden kwam het bericht, dat alle steun uit Holland had ophgehouden. Binnen drie maanden werd kerk en pastorie voor een luttel som aan de apostolischen verkocht. In de kampong werd een bamboelood voor kerk ingericht en een bamboehuis voor den dominee gehuurd. Het weinige dat de gemeente kon opbrengen, was zijn tractement. Hoe hij er van komen moest wist hij niet, maar menschen die van hetzelfde moesten leven, liepen in de beoefening der uitsluitingskunst. De geelvinken bleven echter niet uit. De in Europa geboren kerkeraad van Amsterdam was van Amsterdam grootelijks abus heeft. Er zijn geen leden van de kerk van Batavia meer in Java. De afgevaardigde droop met zijn geelvinken voorgoed af. Dat er daarna nog heel wat gepraat en gelachen werd in de pastorie is te begrijpen. De dominee was echter niet gerust. Hij begreep, dat deze jongedameszaken zoo gewonnen worden. En jawel, na twee maanden kwam het bericht, dat alle steun uit Holland had ophgehouden. Binnen drie maanden werd kerk en pastorie voor een luttel som aan de apostolischen verkocht. In de kampong werd een bamboelood voor kerk ingericht en een bamboehuis voor den dominee gehuurd. Het weinige dat de gemeente kon opbrengen, was zijn tractement. Hoe hij er van komen moest wist hij niet, maar menschen die van hetzelfde moesten leven, liepen in de beoefening der uitsluitingskunst. De geelvinken bleven echter niet uit. De in Europa geboren kerkeraad van Amsterdam was van Amsterdam grootelijks abus heeft. Er zijn geen leden van de kerk van Batavia meer in Java. De afgevaardigde droop met zijn geelvinken voorgoed af. Dat er daarna nog heel wat gepraat en gelachen werd in de pastorie is te begrijpen. De dominee was echter niet gerust. Hij begreep, dat deze jongedameszaken zoo gewonnen worden. En jawel, na twee maanden kwam het bericht, dat alle steun uit Holland had ophgehouden. Binnen drie maanden werd kerk en pastorie voor een luttel som aan de apostolischen verkocht. In de kampong werd een bamboelood voor kerk ingericht en een bamboehuis voor den dominee gehuurd. Het weinige dat de gemeente kon opbrengen, was zijn tractement. Hoe hij er van komen moest wist hij niet, maar menschen die van hetzelfde